

Матриця оподаткування віртуальних активів

ЗМІСТ

Передмова	3
Розділ I. Таксономія	4
Розділ II. Оподаткування доходів фізичних осіб	6
2.1. Об'єкт оподаткування.....	7
2.2. Момент визначення доходу.....	8
2.3. Ставка.....	9
2.4. Витрати.....	10
2.5. Курсові різниці.....	13
2.6. Врахування збитків минулих періодів.....	13
2.7. Оподаткування окремих операцій.....	14
2.8. Доходи, що звільненні від оподаткування.....	17
2.9. Обсяг обов'язків податкового агента.....	18
2.10. Оподаткування токенів набутих до вступу у силу закону.....	23
Розділ. III. Податок на додану вартість	25

ПЕРЕДМОВА

У період цифрової трансформації економіки України особливу увагу привертає зростаюча роль віртуальних активів. З огляду на глобальні тенденції та зростання інтересу до децентралізованих фінансових технологій, український законодавець стоїть перед необхідністю впровадження зрозумілої, ефективною та справедливою системи оподаткування операцій із віртуальними активами.

Оподаткування – це не лише інструмент наповнення бюджету, а й важливий механізм регулювання ринку. Саме завдяки ефективній податковій політиці можна забезпечити прозорість операцій, запобігти фінансовим зловживанням, мінімізувати ризики відмивання коштів, а також створити умови для легального та відповідального використання цифрових активів. Встановлення справедливих і зрозумілих правил оподаткування також є передумовою для залучення інвестицій та інтеграції українського ринку віртуальних активів у світовий фінансовий простір.

Матриця оподаткування віртуальних активів розроблена за ініціативи та безпосередньої участі Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР). У процесі підготовки було враховано досвід провідних юрисдикцій, таких як Німеччина, Швейцарія, Естонія, Сінгапур та інші, які вже сформулювали власні підходи до податкового обліку операцій із цифровими активами. Міжнародний досвід дозволяє врахувати як переваги, так і виклики в оподаткуванні віртуальних активів, адаптувавши їх до українських реалій і правового поля.

Метою цієї матриці є надання практичного інструменту для платників податків, регуляторів, законодавців і фахівців, що дозволяє структурувати різні сценарії оподаткування віртуальних активів – від звичайних транзакцій до специфічних випадків, таких як майнінг, стейкінг, airdrop чи обмін токенів. Матриця також враховує особливості адміністрування податків, підходи до визначення доходу та витрат, можливі податкові пільги та зобов'язання податкових агентів.

Руслан Магомедов,
Голова Національної комісії
з цінних паперів та фондового ринку

РОЗДІЛ I. ТАКСОНОМІЯ

Таксономія віртуальних активів є фундаментальним елементом для їх ефективного правового та податкового регулювання. Чітке визначення класифікаційних груп віртуальних активів дозволяє однозначно ідентифікувати їхню економічну природу, функціональні характеристики та правовий режим, що, у свою чергу, формує основу для відповідного оподаткування, звітності, ліцензування та нагляду.

У практичній площині вона дозволить забезпечити технологічну нейтральність, як однакове регулювання віртуальних активів з подібною економічною сутністю, незалежно від форми реалізації, та встановити за потреби диференційовані податкові режими для різних видів токенів.

Група I

Токен електронних грошей (токен е-грошей, e-money tokens EMT) – це різновид віртуального активу, що має на меті підтримання своєї стабільної вартості шляхом прив'язки до вартості виключно однієї офіційної валюти.

Група II

Токен з прив'язкою до активів (asset-referenced token або ART) – це віртуальний актив, що не є токеном електронних грошей та має на меті підтримання своєї стабільної вартості шляхом прив'язки до вартості будь-якого іншого об'єкта цивільних прав або права на інший об'єкт цивільних прав чи їхнього поєднання, включаючи поєднання з однією чи декількома офіційними валютами чи поєднання декількох офіційних валют.

Токен з прив'язкою до активів може посвідчувати право грошової вимоги або право вимоги на об'єкт цивільних прав або інші майнові права на об'єкт цивільних прав, до вартості яких він прив'язується.

Емітент токена з прив'язкою до активів може не бути власником об'єкту цивільних прав або не володіти правами на інший об'єкт цивільних прав, до вартості, яких була прив'язана вартість ART.

Група III

Інші види токенів, відмінні від EMT та ART – будь-які інші види. В цю групу входять, зокрема сервісні токени, децентралізовані валюти, NFT та інші.

Сервісний токен (asset-referenced utility tokens) –

віртуальний актив, що призначений виключно для надання права вимагати передачі майна або надання послуги, що постачається емітентом такого токена, відповідно до умов емісії такого токена.

Децентралізовані валюти – це віртуальні активи, які функціонують без централізованого управління та не мають ідентифікованого емітента.

РОЗДІЛ II. ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Оподаткування доходів фізичних осіб від операцій з віртуальними активами є одним із найбільш складних аспектів у побудові податкової системи у сфері цифрових активів. Це зумовлено низкою об'єктивних причин:

- 1. Анонімність та децентралізований характер транзакцій**
Багато операцій із криптовалютами здійснюються через децентралізовані платформи або з використанням self-hosted гаманців, що унеможлиблює їхнє автоматичне відстеження податковими органами. Відсутність централізованого обліку ускладнює визначення обсягу доходу, моменту його виникнення та суб'єкта, що його отримав.
- 2. Відсутність податкових агентів**
На відміну від традиційних доходів (зарплата, дивіденди), де податкове зобов'язання виконує податковий агент (наприклад, роботодавець чи банк), у випадку з віртуальними активами таку функцію найчастіше повинна виконувати сама фізична особа. Це створює ризики нена належного декларування та складності з адмініструванням.
- 3. Проблеми з документальним підтвердженням витрат**
Для обчислення оподаткованого доходу важливо враховувати понесені витрати. Проте у випадку фізичних осіб часто відсутні документи, що підтверджують витрати на придбання токенів, особливо якщо вони були набуті через P2P-обмін, airdrop або майнінг.
- 4. Складність у визначенні моменту оподаткування**
У різних країнах існують різні підходи до моменту виникнення доходу – під час продажу, обміну на інші активи чи навіть при зміні вартості. Для фізичних осіб без спеціалізованих знань визначення цього моменту часто є складним і може призводити до помилок.
- 5. Висока волатильність ринку**
Швидкі зміни вартості активів можуть призводити до ситуацій, коли особа зобов'язана сплатити податок на «паперовий прибуток», який зник унаслідок падіння ринку, що створює додаткове податкове навантаження.
- 6. Низький рівень податкової культури та обізнаності**
Багато користувачів криптовалют – це приватні інвестори, які не мають достатнього досвіду у веденні податкового обліку та не завжди усвідомлюють свої зобов'язання перед державою.
- 7. Усі ці фактори вимагають розробки спеціальних рішень – спрощених моделей декларування, розумного оподаткування за принципом «фіатного виходу», податкових пільг для малих обсягів, а також створен-**

ня цифрової інфраструктури, що дозволяє фізичним особам легко виконувати свої податкові зобов'язання.

2.1. Об'єкт оподаткування

Чистий дохід (Дохід–Витрати)

Переваги

- Дозволяє оподатковувати чистий приріст вартості;
- Відсутній податок при наявності збитків від операції;
- Об'єкт аналогічний для оподаткування доходу від операцій з цінними, корпоративними права;
- Є найбільш прийнятним варіантом для стейбкоїнів (EMT/ART), що мають стабільну вартість, та децентралізованих валют, що мають високу волативність.

Недоліки:

- Складність адміністрування – при обраній моделі оподаткування (лише у випадку обміну на валютні цінності («при виході у фіат»,) існуюча в Україні модель визначення витрат для інвестиційних активів є не прийнятною, оскільки вона вимагає чіткого зв'язку з понесенням витрат саме на цей вид активу, дохід від операцій з яким розраховується;
- Можливість маніпулювання збитками, коли дохід від стейбкоїнів буде перекриватись витратами від токенів із високою волативністю та такими, що не мають стабільного ринку (наприклад, набуті не на організованому ринку);
- Вимагають спеціальної моделі визначення витрат від токенів, набутих до моменту зняття валютних обмежень, наприклад через P2P тощо;
- Складно адмініструвати в частині утримання та сплати податку через податкового агента, оскільки надавачі послуг на ринку віртуальних активів (CASP) можуть не володіти інформацією чи документами про витрати платника податків.

Дохід (Виручка)

Переваги:

- Простий розрахунок, особливо при обранні моменту визначення доходу лише при обміні на валютні цінності (crypto to fiat);
- Нівелює проблему визначення витрат для токенів, набутих до моменту зняття валютних обмежень, наприклад через P2P тощо;
- Нівелює методологічну проблеми обрахунку та підтвердження витрат на набуття відповідних віртуальних активів;
- В певних випадках нарахування та сплату податків може бути покладено на CASP (при наданні послуг з обміну ВА на грошові кошти або діяльність оператора торговельного майданчика для віртуальних активів, якщо розрахунки здійснюються через оператора) або банк чи надавача платіжних послуг (при зарахуванні відповідних доходів).

Недоліки:

- Є економічно обтяжливим для токенів, що мають високу волатильність, оскільки навіть при відсутності чистого доходу потребує сплати податків.

2.2. Момент визначення доходу

За загальним правилом

Передбачає визнання доходу в момент отримання, як компенсації за товари/послуги чи в момент відчуження віртуальних активів в обмін на інші активи, в тому числі на інші віртуальних активів.

NB: Це стандартний підхід країн ЄС.

ДОДАТКОВО:

1. <https://www.pwc.com/ee/en/press-room/news-and-articles/pwc-global-crypto-tax-report-2024.html>
2. <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-on-taxation-of-crypto-assets>

Момент обміну віртуальних активів на валютні цінності чи на інші [не цифрові] активи

У якості оподатковуваних операцій розглядаються лише операції відчуження віртуальних активів в обмін на інші валютні цінності чи на інші активи, що не є віртуальними активами .

Країни, що не оподатковують crypto-to-crypto:

- Австрія;
- Франція;
- Сінгапур – не має податку на приріст капіталу для індивідуальних інвесторів та компаній;
- Малайзія – криптовалюти транзакції звільняються від податків, лише якщо вони не є регулярними або повторюваними;
- Грузія – фізичні особи в Грузії звільняються від будь-якого прибуткового податку на прибуток від продажу криптовалюти. Окрім того, оскільки Грузія не вважає криптовалюту «грузинським походженням» – тобто активи, специфічні для географічного розташування, криптовалюта також не підлягає податку на приріст капіталу в Грузії.

ДОДАТКОВО:

1. https://koinly.io/blog/crypto-tax-free-countries/?utm_source=chatgpt.com
2. <https://www.pwc.com/ee/en/press-room/news-and-articles/pwc-global-crypto-tax-report-2024.html>
3. <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-on-taxation-of-crypto-assets>

2.3. Ставка

Стандартна

18 % податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) + 5 % військового збору.

Пільгова

Стаття 167 Податкового кодексу України (ПКУ) надає два варіанти пільгової ставки:

- 5% та 9%.

В цілях забезпечення принципу нейтральності оподаткування варто врахувати:

- ПКУ звільняє від оподаткування дохід від операцій з валютними цінностями, тому для авторизованих EMT та ART, що підтримують свою стабільну вартість у прив'язці до валютних цінностей, є сенс розглянути пільгову ставку або звільнення від оподаткування (пп. 165.1.51 п. 65.1 ст. 165 ПКУ);
- ПКУ звільняє від оподаткування дохід від операцій з банківськими металами, тому для авторизованих ART, що підтримують свою стабільну вартість у прив'язці до банківських металів, є сенс розглянути звільнення від оподаткування в цілях забезпечення технологічної нейтральності (пп. 165.1.51 п. 165.1 ст. 165 ПКУ).

2.4. Витрати

За загальним правилом

Наразі ПКУ підтримує підхід для оподаткування доходу від інвестиційних активів можливість врахування документально підтверджених витрат на придбання відповідного активу, тобто при визначенні інвестиційного прибутку на акцію компанії А беруться лише витрати, щодо придбання акції компанії А, і не буде враховано витрати на опціон компанії Б.

При цьому ПКУ (п. 170.2 ст. 170 ПКУ) передбачає певні заборони на врахування витрат:

- документально не підтверджені витрати;
- витрати на фіктивні цінні папери.

Розрахунок інвестиційного прибутку для цінних паперів, що торгуються на біржі, здійснюється окремо від цінних паперів, що торгуються не на організованому ринку.

Від'ємне значення [збитки] можна врахувати до повного погашення.

Недоліки такого підходу для:

- Не підходить для моделі визначення доходу лише при обміні на валютні цінності, оскільки не дозволить сформулювати витрати для ВА, що були набуті за рахунок обміну віртуальних активів [наприклад ART] на інші віртуальні активи [наприклад EMT] з їх подальшим продажем, так як дохід визначається на EMT, а витрати були на ART;

- Розподіл по оподаткуванню доходу від операцій з віртуальними активами, що обертаються на організованому ринку і за межами бірж, все рівно дозволить перекривати дохід від віртуальних активів із стабільною вартістю для токенів, що мають високу волативність, оскільки не всі криптобіржі світу мають стандарти допуску віртуальних активів до публічної пропозиції.

Спеціальні правила:

Врахування витрат по окремим категоріям

Переваги:

- Дозволить усунути проблему маніпулювання збитками, коли дохід від стейбкоїнів буде перекриватись витратами від токенів із високою волативністю та такими, що не мають стабільного ринку;
- Складність для платника податків в частині декларування.

Варіанти:

1. EMT + ART/ інші токени, відмінні від EMT та ART (в тому числі децентралізовані валюти);
2. EMT + ART/ інші токени, відмінні від EMT та ART, за виключенням децентралізованих валюти / децентралізовані валюти.

Додаткові обмеження по врахуванню витрат:

- За критерієм авторизації:

Стандарти MICA¹ при встановленні вимог до публічної пропозиції вимагають аби EMT та ART мали резерви того активу, до вартості якого вони прив'язуються.

Водночас інші держави можуть не мати таких вимог по резервам, саме тому в межах MICA не можуть авторизуватись алгоритмічні стейблкоїни, що прив'язують підтримання своєї вартості до показників попиту/пропозиції. І при такому випадку, такі стейблкоїни теж формально будуть визначатись, як EMT або ART.

Тому в цій частині можна розглянути можливість додаткового розподілу витрат між авторизованими за національними правилами + MICA або визначені Регулятором еквіваленти EMT або ART, що не авторизовані національними правилами + MICA або визначені Регулятором еквіваленти.

¹ РЕГЛАМЕНТ (ЄС) 2023/1114 ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ від 31 травня 2023 року про ринки криптоактивів та внесення змін до Регламенту (ЄС) N 1093/2010 та (ЄС) N 1095/2010 та Директив 2013/36/ЄС та (ЄС) 2019/1937

Документальне підтвердження та метод розрахунку

Перелік витрат та документів (первинних документів), які є підтвердженням витрат затверджуються Регуляторами.

Переваги:

- Забезпечує простоту адміністрування для податкових органів, через нівелювання ризиків не знання та не розуміння працівників ДПС бізнес-процесів ринку віртуальних активів

Мінуси:

- У випадку не затвердження Регуляторами такого НПА, або не включення відповідних витрат чи документів до його положень, платник податків буде позбавлений можливості врахувати відповідні витрати чи документи;
- Національне законодавство при оцінці електронних документів прив'язується до електронно цифрового підпису (ЕЦП). Водночас, частина 1 статті 7 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» передбачає, що оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов'язковими реквізитами, у тому числі з електронним підписом автора або підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронні довірчі послуги». Як наслідок, можуть виникнути труднощі із визнанням у якості електронних документів звіти CASP із кабінету клієнта, або смарт-контракти ².

Вирішення: передбачити право, а не обов'язок для Регуляторів, і такий перелік має мати орієнтовний характер.

Більшість країн ЄС використовують для врахування витрат засовують метод FIFO.

Метод FIFO (англ. First In – First Out) означає «першим прийшов – першим вийшов». Це метод обліку, який визначає порядок, у якому активи (товари, цінні папери, криптовалюта тощо) списуються при їх продажу чи обміні.

У контексті оподаткування віртуальних активів:

Метод FIFO означає, що доходи при продажу токенів розраховуються, виходячи з того, що першими продаються ті активи, які були куплені раніше.

² Смарт-контракти (англ. smart contracts) – це програми, які автоматично виконують умови договору, записаного у вигляді коду, коли виконуються певні умови. Вони працюють у блокчейн-мережах, як-от Ethereum, і не потребують посередників, як-от нотаріусів чи банків

2.5. Курсові різниці

Податковий кодекс України не встановлює детальних правил розрахунку курсових різниць для інвестиційних активів

Варіанти:

1. Доходи та витрати визначаються за курсом на момент отримання/здійснення відповідної операції. Недоліком такого підходу може бути штучний «паперовий» дохід, коли курс на момент здійснення витрат буде значно вищим, ніж на момент отримання доходу;
2. Розрахунок доходів і витрат здійснюється у іноземній валюті. У національну валюту перераховується лише різниця. Такий варіант прийнятний, коли доходи і витрати були у одній валюті.

2.6. Врахування збитків минулих періодів

Загальне правило ПКУ щодо інвестиційного доходу дозволяє врахувати збитки до їх повного погашення

Підхід до врахування збитків по операціям віртуальними активами досить різноманітний:

- Надання права врахування у майбутніх періодах разом із збитками від інших інвестиційних активів до повного погашення;
- Надання права врахування до повного погашення лише по операціям ВА;
- Обмеження строку врахування збитків;
- Заборона перенесення збитків на майбутні періоди.

Приклади:

Португалія:

Будь-яка втрата капіталу при передачі криптоактивів може бути перенесена на наступні п'ять років, якщо платник податків вирішить об'єднати свої доходи.

Платник податків може об'єднати цю суму з рештою доходу та оподатковувати його за прогресивною ставкою до 48%, плюс податок солідарності, коли це необхідно.

Австрія:

Втрати капіталу можуть бути зараховані в рахунок інших доходів від криптовалют і від звичайних капітальних активів (наприклад, дивіденди і відсотки, доходи від інвестиційних фондів, приріст капіталу тощо). І навпаки, капітальні втрати від звичайних капітальних активів можуть бути зараховані в рахунок доходів від криптовалют.

Збитки, які не були компенсовані протягом календарного року, не можуть бути перенесені на наступний.

Естонія:

Криптовалюта не вважається цінним папером, і збиток, понесений при обміні криптовалют, не може бути врахований для цілей оподаткування, тому збиткові операції не підлягають декларуванню.

2.7. Оподаткування окремих операцій

Стейкінг та майнінг. Airdrops

Майнінг (англ. mining) – це процес створення нових блоків у блокчейн-мережі та видобутку нових одиниць криптовалюти (наприклад, біткоїна) за допомогою обчислювальної техніки. Майнер (той, хто майнить) використовує потужне обладнання для розв'язання складних математичних задач. Як винагороду за свою роботу він отримує **криптовалюту**.

У більшості випадків майнінг розглядається, як підприємницька діяльність, однак може існувати загальний неоподатковуваний ліміт операцій ВА, що може включати і майнінг.

Стейкінг (англ. staking) – це процес «заморожування» або делегування своїх віртуальних активів (наприклад, криптовалюти) для підтримки роботи блокчейн-мережі, яка працює за механізмом **Proof of Stake (PoS)**. У винагороду за це особа отримує **пасивний дохід** – нові монети або токени.

Монети отримані в результаті стейкінгу можуть розглядатись як підприємницький дохід або оподаткуватись лише на етапі відчуження.

Хардфорк (hard fork) – це радикальна зміна протоколу блокчейн-мережі, яка призводить до розгалуження (розщеплення) ланцюга блоків. Після хардфорку з'являється нова криптовалюта або версія мережі, яка несумісна з попередньою.

Airdrops – це маркетинговий інструмент, який розповсюджує криптоактиви через групу людей, щоб збільшити їх використання та популярність. Деякі проекти «роздають» нові токени існуючим власникам токенів як спосіб збільшення пропозиції токенів.

Airdrop має різні види, наприклад:

- Стандартний – особа отримує токени, якщо вже користується гаманцем або сервісом.
- Реферальний – потрібно запросити друзів.
- За активність – за лайки, ретвіти, підписки або використання певного DeFi-продукту.
- Governance airdrops – нагорода за участь у голосуваннях або керуванні DAO.

Монети отримані в ході хардфорку, або Airdrops можуть оподаткуватись як звичайний дохід або оподатковуватись лише на етапі відчуження.

Приклади:

Португалія:

Валідація транзакцій з криптоактивами за допомогою механізмів консенсусу (майнінг та стейкінг на ланцюжку) вважається комерційною та промисловою діяльністю, а відповідний дохід підлягає оподаткуванню податком на доходи фізичних осіб, як доходи від підприємницької та професійної діяльності.

Для цілей спрощеної системи оподаткування оподатковуваний дохід розраховується із застосуванням коефіцієнта 0,15 до продажу криптоактивів. Коефіцієнт становить 0,95 у випадку майнінгу криптоактивів (такий коефіцієнт засовується як штрафні санкції за майнінг через його несталий вплив на довкілля). Дохід вважається отриманим у момент передачі криптоактивів за винагороду. Крім того, випадки припинення підприємницької діяльності (в тому числі як самозайнятої особи), так і припинення проживання в Португалії прирівнюються до переказу за винагороду, і потребують сплати податку на вихід.

Австрія:

Дохід від майнінгу може кваліфікується як дохід від капітальних активів і, отже, підлягати оподаткуванню за ставкою 27,5%. Якщо відповідно до законодавства, дохід від майнінгу кваліфікується як дохід від торгівлі або підприємницької діяльності, він підлягає оподаткуванню за прогресивною шкалою (до 55%),

Монети і токени, отримані в результаті стейкінгу або отримані в ході хардфорку, або Airdrops в якості винагороди, не оподатковуються в момент отримання. Такі монети і токени визнаються за нульовою вартістю придбання. Таким чином, загальний дохід від продажу підлягає оподаткуванню за ставкою 27,5%,

Німеччина:

Майнерам з річним оборотом менше 256 євро не потрібно повідомляти про такий дохід у річній податковій декларації.

Однак, якщо загальна сума отриманих токенів перевищує цей поріг протягом податкового року, загальна сума розглядається як звичайний дохід і підлягає [оподаткуванню податком на прибуток](#), як і короткострокові прибутки. При цьому особі дозволено вирахувати будь-які безпосередньо пов'язані витрати із загального прибутку, наприклад витрати на апаратне забезпечення чи електроенергію.

Airdrops оподатковується податком на прибуток, лише якщо airdrop отримано в обмін на послугу. Це означає, що якщо токени, не отримані без виконання певних вимог, airdrops вважається неоподатковуваною операцією. Проте, якщо особа надала будь-яку послугу, як от публікація дописів у соціальних мережах або створення контенту, airdrop оподаткуватиметься податком на прибуток.

Австралія:

У випадку, якщо особа, як фасилітатор, який створює новий блок та отримує винагороду у вигляді додаткових жетонів за зберігання оригінальних жетонів, то грошова вартість таких додаткових жетонів є звичайним доходом на момент отримання жетонів. Ви повинні задекларувати дохід у податковій декларації як інші доходи.

Інші механізми консенсусу, які винагороджують існуючих власників токенів за їх роль у підтримці мережі, мають такий самий податковий результат. Це включає винагороди, які особа отримує через:

- підтвердження повноважень і підтвердження кредитних механізмів валідаторами;
- вузли-агенти та вузли-охоронці;
- преміум-стейкери та інші організації, які виконують подібні ролі.

Як звичайний дохід, що дорівнює грошовій вартості токенів, розглядається винагорода за:

- участь у «проксі-стейкінгу»;
- голосування за токени особи в механізмі консенсусу.

Airdrops розглядається як звичайний дохід, однак якщо токен ще не має ринкової вартості, то його вартість прирівнюється до нуля.

2.8. Доходи, що звільненні від оподаткування

Встановлення фінансового ліміту

В цілях спрощення адміністрування та зняття навантаження на дрібних інвесторів досить поширеною є практика встановлення фінансового ліміту, що не оподатковується

1. У якості загальної суми для інвестиційних активів (цінні папери +ВА),
2. Ліміт лише для ВА:
  - **Німеччина** – 600 євро для коротко рокових операцій ВА;
  - **Литва** – 2500 євро для загального доходу або 500 євро для ВА;
  - **Франція** – до 350 євро приросту інвестиційних активів;
  - **Чехія** – 100 тис. чеських крон (приблизно 3900 євро) для операцій з ВА;

Надання звільнення для певних категорій доходів

Категорії операцій, що звільняються від оподаткування:

- дарування ВА (інколи поширюється лише на операції між членами сім'ї);
- переказ між гаманцями платника податків;
- пожертви.

Звільнення залежно від періоду володіння

Досить багато країн розглядають ВА, як інструмент збереження вартості, тому звільняють дохід від операцій з ВА, що утримувались понад певний строк.

Країни ЄС, які звільняють дохід від ВА залежно від періоду утримання:

- **Німеччина** – утримуються понад 1 рік;
- **Португалія** – утримуються протягом 365 днів або більше;
- **Чехія** – утримуються більше трьох років, Виняток поширюється на загальний валовий дохід від продажу криптоактивів до 40 мільйонів чеських крон (в цей ліміт також враховуються операції від цінних паперів).

Можливо розглянути аби вказана пільга не поширювалась на ВА, що розміщені на selfhost wallet.

Self-hosted wallet (некостодіальний криптогаманець) – це програмно-апаратний засіб зберігання криптовалют, який забезпечує користувачу повний і виключний контроль над приватними криптографічними ключами, що дозволяє здійснювати транзакції без посередників та участі третіх сторін.

На відміну від кастодіальних гаманців, де управління ключами здійснюється централізованим оператором (біржею, платіжним провайдером тощо), self-hosted wallet передбачає самостійне збереження ключів кінцевим користувачем, що підвищує рівень приватності, безпеки та автономності у взаємодії з блокчейн-мережами

2.9. Обсяг обов'язків податкового агента

Загальне правило:

Звітування та утримання податку

За загальним правилом ПКУ для інвестиційних активів податковий агент має повний податковий обов'язок (нарахування, утримання та перерахування) щодо доходу осіб

Переваги:

- традиційна модель, що більш зручна для національних податкових органів, оскільки вимагає взаємодії з юридичними особами,
- краще підходить для оцінки податкових зобов'язань особи при наявності заборони на розкриття банківської таємниці щодо фізичних осіб (лише за рішенням суду).

Недоліки:

- Модель можлива лише встановленні податку з виручки, оскільки CASP не будуть обізнані про витрати особи (наприклад купівля була у CASP – торговельного, а продаж здійснюється через іншого CASP).
- Не дозволить забезпечити інклюзивність сплати ПДФО – за місцем реєстрації фізичної особи – продавця. Так випадку покладення такого обов'язку на CASP – основна маса податку буде сплачуватись до бюджетів великих міст, наприклад м. Києва [за місцезнаходженням податкового агента].
- Створить додаткове фінансове та адміністративне навантаження на CASP в частині нарахування та сплати податків, що відповідно знизить привабливість України, як юрисдикції.

Австрія – єдина країна з ЄС, яка запровадила відрахування податку на доходи від криптовалют. З 1 січня 2024 року австрійські постачальники послуг, які беруть участь у розрахунках за криптовалютні транзакції (наприклад, криптовалютні біржі), зобов'язані утримувати 27,5% податку на дохід від криптовалют і сплачувати податок за інвестора до податкової служби.

Лише звітування

Всі країни ЄС [крім Австрії] передбачають самостійне декларування особами доходу.

Такий підхід у подальшому дозволить максимально просто запровадити Crypto-Asset Reporting Framework та в подальшому імплементувати DAC8.

Crypto-Asset Reporting Framework (CARF) – це міжнародна нормативна ініціатива, розроблена ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) для встановлення глобальних стандартів автоматичного обміну податковою інформацією про операції з криптоактивами.

DAC8 – це нова європейська директива, яка розширює існуючу систему обміну податковою інформацією в ЄС, і вперше охоплює криптоактиви та операції з ними. Повна назва – Directive on Administrative Cooperation 8, або 8-ма Директива про адміністративну співпрацю.

DAC8 була схвалена Європейським парламентом у 2023 році та поступово імплементується в державах-членах ЄС, з повним запуском – у 2026 році.

Хто звітуватиме за CARF?

Остаточний варіант CARF передбачив, що будь-який постачальник послуг з надання звітності про криптоактиви (RCASP) зобов'язаний збирати інформацію відповідно до CARF.

RCASP – це будь-яка особа (юридична або фізична), яка «надає послуги, здійснює біржові операції для клієнтів або від їхнього імені, в тому числі виступаючи в якості контрагента або посередника в біржових операціях, або надаючи торговельну платформу». Згідно з цим визначенням, біржі, брокери та дилери відповідних криптовалют, а також оператори відповідних криптовалютних банкоматів підпадають під визначення RCASP.

Що стосується DeFi, то обмін або протокол DeFi вважається RCASP, якщо організація (або фізична особа) «здійснює контроль або достатній вплив на платформу».

Платформи для обороту NFT також можуть розглядатися як RCASP, оскільки, як зазначено в CARF, «NFT, якими торгують на ринку, можуть використовуватися в платіжних або інвестиційних цілях, і тому їх слід вва-

жати» відповідними криптоактивами, незважаючи на те, що вони також можуть бути предметами колекціонування. Таким чином, ринки NFT, ймовірно, підлягають такій звітності.

При цьому CARF передбачив, що як RCASP у відповідній юрисдикції звітують не лише її резиденти, але ті, що:

1. інкорпоровані відповідно до правил такої юрисдикції або мають в ній правосуб'єктність або зобов'язані подавати податкові декларації або податкову інформацію до податкових органів щодо доходів такої юридичних осіб;
2. юридичні особи, що мають місце ефективного управління в такій юрисдикції;
3. юридичні або фізичні особи, які мають постійне місце ведення бізнесу в юрисдикції.

Про кого та про які види віртуальних активів та транзакції з ними буде передаватись інформація в межах CARF

Щодо суб'єктів про яких необхідно буде звітувати за CARF, то на відміну від CRS, він охоплює не лише фізичних осіб, але й юридичних осіб, що є клієнтом VASP. При цьому збір інформації буде здійснюватися незалежно від резидентності таких осіб (користувачів криптоактивів).

CARF досить широко підійшов до розуміння віртуальних активів, щодо яких має здійснюватися обмін і по-суті визначить для головних критерія: а) використання технології криптографічно захищеного розподіленого реєстру чи аналогічної технології, що лежить в основі створення, зберігання та передачі відповідних криптоактивів, та б) використання таких віртуальних активів в платіжних або інвестиційних цілях.

Як наслідок, такий підхід охопить і активи, які можуть зберігатися і передаватися децентралізовано, без втручання традиційних фінансових посередників, включаючи стейблкоіни, деривативи, випущені у формі криптоактивів, і певні не взаємозамінні токени (NFT).

При також встановлені види криптоактивів, що будуть виключені з-під звітування, а саме:

- криптоактиви, які постачальник послуг з надання звітності про криптоактиви належним чином визначить як такі, що не можуть бути використані в платіжних або інвестиційних цілях, тобто активи замкнутого циклу (наприклад, токени програм лояльності, цифрові медіа або онлайн-підписки, за умови, що вони не можуть бути передані на вторинному ринку);

- CBDC – цифрові валюти центральних банків, що представляють собою вимоги у фіатній валюті до центрального банку або органу грошово-кредитного регулювання, які функціонують подібно до грошей, що зберігаються на традиційному банківському рахунку;
- специфічні продукти електронних грошей, які представляють одну фіатну валюту і можуть бути погашені в будь-який час у тій самій фіатній валюті за номінальною вартістю, що є регуляторним питанням, на додаток до виконання деяких інших вимог.

Однак необхідно розуміти, що звітність про цифрові валюти та певні визначені електронні грошові продукти, що зберігаються на фінансових рахунках, буде включено до сфери дії CRS.

В частині транзакцій CARF теж спробував застосувати досить широкий підхід і передбачив звітування про:

- обмін між відповідними криптоактивами та фіатними валютами;
- обмін між однією або декількома видами криптоактивів;
- переказ (включаючи так звані «підзвітні роздрібні платіжні операції») відповідних криптоактивів.

Звітність про транзакції буде подаватися на агрегованій основі за типом відповідного криптоактиву з розмежуванням на зовнішні та внутрішні транзакції. При цьому, з метою підвищення зручності використання даних для податкових адміністрацій, звітність про біржові транзакції повинна розмежовувати транзакції між ВА/ВА та транзакції між ВА/фіат.

Перекази мають бути класифіковані за типом переказу (наприклад, airdrop, дохід, отриманий від стейкінгу, або позика), при умові що VASP володіють відповідною інформацією.

При цьому встановлено мінімальний поріг («de minimis») у розмірі 50 000 доларів США для звітності про роздрібні транзакції. Звітність про роздрібні транзакції вимагається лише тоді, коли суб'єкт, що звітує, зобов'язаний верифікувати клієнта відповідно до правил протидії відмиванню грошей.

CARF передбачає, що для транзакцій з обміну криптоактивів на фіатну валюту сплачена або отримана фіатна сума відображається як сума придбання або валовий дохід. Для транзакцій між криптоактивами пропонується, щоб вартість криптоактиву (при придбанні) і валовий дохід (при відчуженні) також відображалися у фіатній валюті. Як наслідок, відповідно до такого підходу, щодо операцій з обміну ВА/ВА операція буде розділена на два звітні елементи, а саме: (а) відчуження криптоактиву А (звітна валова виручка, що базується на ринковій вартості на момент відчуження); та (б) придбання Криптоактиву В (звітна вартість придбання, що базується на ринковій вартості на момент придбання).

CARF вимагатиме повідомляти про кількість одиниць і загальну вартість переказів відповідних ВА, здійснених VASP від імені користувача криптоактивів на гаманці, які не пов'язані з постачальником послуг віртуальних активів або фінансовою установою. Якщо ця інформація викликає сумніви щодо дотримання вимог законодавства, податкові адміністрації можуть запросити більш детальну інформацію про адреси.

Фактично по кожному виду віртуальних активів, що підлягатиме звітуванню буде передаватись наступна інформація за відповідний календарний рік (звітний період):

1. повна назва типу відповідного криптоактиву;
2. загальну сплачену валову суму, загальну кількість одиниць та кількість транзакцій щодо придбання за фіатну валюту;
3. загальну отриману валову суму, загальну кількість одиниць та кількість транзакцій щодо відчуження за фіатну валюту;
4. сукупна справедлива ринкова вартість, сукупна кількість одиниць і кількість транзакцій щодо придбання за інші криптоактиви;
5. сукупна справедлива ринкова вартість, сукупна кількість одиниць і кількість транзакцій щодо відчуження інших криптоактивів;
6. сукупна справедлива ринкова вартість, сукупна кількість одиниць та кількість підзвітних роздрібних платіжних операцій;
7. сукупна справедлива ринкову вартість, сукупну кількість одиниць та кількість відповідних транзакцій, з розподілом за типами передач, якщо це відомо постачальнику послуг криптовалюти, що звітує.

CARF також містить подальші вказівки щодо важко оцінюваних активів. Згідно з правилами, якщо важко оцінюваний актив обмінюється на інший криптоактив, який має вартість, CASP може покладатися на другу вартість нового майна, отриманого в результаті обміну, а не на колишній важко оцінюваний актив. Крім того, якщо CASP не підтримує відповідну базову вартість, він може:

- використовувати внутрішню бухгалтерську вартість, яку CASP веде щодо відповідного криптоактиву;
- якщо балансова вартість недоступна, слід використовувати вартість, надану сторонніми компаніями або веб-сайтами, які агрегують поточні ціни на відповідні криптоактиви, якщо метод оцінки, використаний цією третьою стороною, обґрунтовано очікується, що він забезпечить надійний показник вартості;

- якщо жоден з вищезазначених методів не є доступним, слід використовувати останню оцінку відповідного криптоактиву, здійснену CASP; та якщо вартість все ще не може бути визначена, як крайній захід може бути застосована обґрунтована оцінка.

ДОДАТКОВО:

1. https://www.oecd.org/en/publications/international-standards-for-automatic-exchange-of-information-in-tax-matters_896d79d1-en.html

2.10. Оподаткування токенів набутих до вступу у силу закону

Токени, набуті до моменту набрання чинності спеціального законодавства про віртуальні активи, становлять особливу категорію цифрових активів, що потребують окремого підходу в оподаткуванні. Відсутність правового статусу на момент придбання, складність у підтвердженні походження активів і витрат на їх придбання, а також ризики недобросовісного податкового планування створюють серйозні виклики для регулятора та платників податків.

Основні проблеми

1. **Правова невизначеність:** до набуття чинності закону про віртуальні активи такі активи не підпадали під жодну категорію майна в законодавстві України. Це ускладнює їх класифікацію та визначення податкових зобов'язань.
2. **Відсутність підтверджуючих документів:** токени могли бути набуті через P2P-обміни, децентралізовані біржі, airdrops або інші механізми, що не передбачали формального оформлення угод.
3. **Неможливість визначення витрат:** без чітко підтверджених витрат платник податку може бути змушений сплачувати податок із повної вартості активу, що не відповідає принципу оподаткування чистого прибутку.
4. **Ризики при AML-перевірках:** переказ токенів на кастодіальні рахунки може викликати запитання щодо легальності походження активів, що ускладнює їх легалізацію в банківській системі.
5. **Можливості зловживань:** за відсутності єдиних підходів існує ризик використання різних механізмів для маніпуляцій – як для заниження доходів, так і для створення фіктивних збитків.

Пропозиції до вирішення

При обранні моделі оподаткування через чистий дохід, для таких токенів варто встановити податок з обороту із мінімальною ставкою податку, оскільки відносно них у платника податків можуть виникнути проблеми підтвердження витрат.

При такій моделі проблеми, щодо таких токенів можуть бути при процедурах AML у випадку переказу із не кастодіального рахунку (selfhosted wallet) на кастодіальні рахунки у CASP,

Однак лише при встановленні на рівні національних процедур вимог про підтвердження джерел коштів на придбання відповідного токена відповідно до обсягу задекларованого доходу.

Встановлення спеціального перехідного режиму для оподаткування токенів, набутих до дати набрання чинності закону про віртуальні активи, може мати тимсовий характер (наприклад три роки після набуття чинності відповідних змін).

РОЗДІЛ. III. ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

У контексті стрімкого розвитку цифрової економіки та зростання обсягів операцій з віртуальними активами (зокрема, криптовалютами), перед податковими органами країн-членів ЄС постає необхідність формування єдиної та ефективної системи оподаткування таких операцій. Особливу увагу в цьому контексті привертає проблема застосування податку на додану вартість (ПДВ), який є ключовим джерелом надходжень до бюджетів країн ЄС.

Попри існування єдиного правового поля в частині регулювання непрямих податків у межах ЄС, підходи до оподаткування ПДВ транзакцій з віртуальними активами залишаються нерегламентованими або значно відрізняються між юрисдикціями. Деякі держави-члени надають таким операціям статус звільнених від ПДВ, інші – не мають чіткої нормативної бази, що спричиняє неоднозначність у податковому трактуванні.

Поворотним моментом у тлумаченні правового режиму віртуальних валют стала справа **C-264/14 Skatteverket v. Hedqvist**, у якій Суд ЄС визнав, що операції з обміну біткойнів на фіатну валюту не підлягають оподаткуванню ПДВ, оскільки прирівнюються до фінансових послуг, які звільняються згідно з Директивою 2006/112/ЄС. Фактично суд вказав, що віртуальні валюти, які не є законним платіжним засобом, але приймаються як засіб оплати, можуть підпадати під звільнення від ПДВ.

Водночас, цей прецедент не охоплює всі типи віртуальних активів, що зумовлює потребу в подальшому правовому уточненні, оскільки не всі криптовалюти або токени мають ті ж характеристики, що й Bitcoin.

29 березня 2022 року Комітет з ПДВ Європейської комісії опублікував робочий документ щодо питань податку на додану вартість, пов'язані з криптовалютами, як біткойни, spice і службові токени (Working paper № 1037 VAT Committee – Question).

Тип операції	Приклад	Статус ПДВ
Створення токенів	Майнінг чи стейкінг,	Не підлягає оподаткуванню ПДВ
Поставка без оплати	AірДроп	Не підлягає оподаткуванню ПДВ

Див. продовження таблиці на наступній сторінці

Тип операції	Приклад	Статус ПДВ
Зберігання та переказ	Холодні та гарячі гаманці	Якщо послуги безкоштовні – без ПДВ. Є винагорода та існує прямий зв'язок між такою винагородою та наданими послугами = ПДВ
Обмін	Обмін на інший токен	Не підлягає оподаткуванню ПДВ
Поставка товарів / послуг з отриманням винагороди криптовалютою		Оподатковується ПДВ на загальних підставах
Модифікація токена	hard fork (також відомий як розщеплення ланцюжка) змінює код протоколу і створює нову версію блокчейну поряд зі старою версією. Таким чином, новий токен створюється в той час, як оригінальний токен продовжує працювати. soft fork оновлює протокол з метою його прийняття всіма користувачами мережі без створення нового токена.	Операція з модифікації – не підлягає оподаткуванню ПДВ. Поставка послуг, які призводять до поліпшення існуючого токена або до створення нового токена, буде обкладатися ПДВ і, можливо, звільнитися від нього на підставі статті 135(1)(e) Директиви про ПДВ як послуги, що стосуються платіжних засобів.

21 березня 2023 року Комітет з ПДВ Європейського Союзу (Комітет з ПДВ) опублікував робочий документ « Початкове відображення ПДВ щодо незамінних токенів NFT.

Основні тези:

- NFT – це послуги (а не товари), за винятком, можливо, NFT, які можна обміняти на певні товари;
- порівняння NFT з титулами власності, ваучерами, композитними поставками та послугами, що надаються в електронному вигляді;
- через свої метадані NFT є цифровим представленням пов'язаних із ними активів;
- звертається увага на те, який елемент є об'єктом транзакції: цифровий токен (NFT) чи базовий актив (у вигляді NFT);
- якби NFT розглядалися як право власності, ПДВ оподатковувався б за базовим активом (тобто цифровими фотографіями чи відео або фізичними картинами чи матеріальними активами).

Приклади:

Німеччина

- **Позиція регулятора (BaFin):** криптовалюта вважається **приватними грошима**, але не законним платіжним засобом.
- **ПДВ:**
  - Обмін криптовалюти на фіат звільнений від ПДВ (відповідно до рішення С-264/14).
  - Майнінг зазвичай не оподатковується ПДВ, якщо не є частиною економічної діяльності.
  - Постачання товарів/послуг за криптовалюту обкладається ПДВ, як і при звичайному продажі.
- **Особливість:** чітке розмежування між інвестиційною діяльністю і комерційним використанням.

Федеральне міністерство фінансів (BMF) у 2022 р. надало роз'яснення, що NFT можуть підпадати під ПДВ, якщо з ними пов'язане постачання товарів або послуг. Якщо ж NFT є унікальним, але без функціонального змісту – податковий статус лишається невизначеним.

Франція

- **Позиція податкової (DGFiP):** Франція дотримується рішення ЄС щодо звільнення обміну криптовалютою.
- **ПДВ:**
  - Обмін криптовалюти на євро не обкладається ПДВ.

- Продаж товарів або послуг за криптовалюту **обкладається ПДВ**, і вартість розраховується у фіаті.
- **Майнінг**: якщо має ознаки комерційної діяльності – може бути об'єктом оподаткування.
- Регулювання: Франція має один із найдетальніших підходів до криптоактивів (попередниця MiCA – Loi PACTE).
NFT, які надають доступ до цифрового контенту, вважаються **електронною послугою**, що підлягає ПДВ (стаття 259 D CGI). Якщо NFT є просто сертифікатом без реального права або послуги – можуть бути звільнені.

Італія

- Регулювання менш чітке, ніж у Франції або Німеччині.
- **ПДВ**:
  - Обмін криптовалюти **звільнений від ПДВ**.
  - Продаж товарів/послуг за криптовалюту обкладається ПДВ, розрахунок у євро.
  - **Майнінг** не оподатковується ПДВ, якщо не є регулярною підприємницькою діяльністю.
- **Особливість**: Нещодавні податкові ініціативи ввели обов'язок декларування криптовалют у податкових звітах.

Досвід Італії щодо NFT

Італійське законодавство наразі не має окремого нормативного акту, присвяченого NFT, однак податкові органи трактують NFT залежно від їх функцій:

- Якщо NFT виконує функцію **електронного сертифіката власності** на цифровий актив (наприклад, мистецтво), то його продаж може вважатися **постачанням електронної послуги**, яка підлягає ПДВ
- **Оподаткування залежить від резидентства покупця**: у разі постачання кінцевим споживачам – застосовується принцип місця споживання.
- У разі використання NFT у сфері ігор, віртуального простору або для отримання доступу до подій, податкові наслідки розглядаються індивідуально.
- Митне агентство Італії вказувало, що **NFT можуть обкладатися ПДВ як нематеріальні активи**, якщо за ними стоїть економічна цінність або право доступу.

 Польща

- **Позиція Міністерства фінансів:** після рішення С-264/14 було внесено зміни до практики.
- **ПДВ:**
  - Обмін криптовалют **не обкладається ПДВ.**
  - Постачання товарів/послуг за криптовалюту **оподатковується ПДВ.**
  - **Майнінг** – без ПДВ, якщо не пов'язаний із прямою винагородою.
- **Особливість:** детальні пояснення для платників податків через офіційні інтерпретації.

Досвід інших країн ЄС щодо NFT

- **Іспанія:** Податкове агентство вказує, що продаж NFT художнього характеру може вважатися **постачанням нематеріальних послуг**, оподатковуваних ПДВ. Якщо NFT передає економічну вартість або доступ, він обкладається ПДВ.
- **Нідерланди:** Податкові органи трактують NFT як **цифрові послуги**, і в більшості випадків вони **оподатковуються ПДВ**, особливо якщо пов'язані з онлайн-контентом, ліцензіями або доступом до платформ.
- Загалом, більшість країн ЄС схильні вважати NFT постачанням **електронних послуг або нематеріальних активів**, якщо вони мають функціональне або економічне значення.

Документ підготувала
Віта Форсюк
Радник НКЦПФР з правових питань, к.ю.н.

2025